

УДК 338.48

JEL Classification: J24, L91

DOI: <https://doi.org/10.64076/eecsr250622.02>

Голова І. Г.,
здобувачка третього (освітньо-наукового) рівня вищої освіти,
Національний транспортний
університет, м. Київ
Науковий керівник:
Спіцина А. Є.,
канд. пед. наук, доцент,
професор кафедри економіки,
Національний транспортний
університет, м. Київ

РОЗВИТОК ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОГО КАПІТАЛУ ПІДПРИЄМСТВ ТРАНСПОРТНОГО КОМПЛЕКСУ

Інтелектуальний капітал трансформується з інтелектуального потенціалу, що активно використовується суб'єктами господарювання у процесі економічного розвитку з метою отримання доходу. Інтелектуальний потенціал трактується при цьому як можливість, створені інтелектуальними ресурсами різних рівнів, щодо реалізації певної мети. Інтелектуальні ресурси породжують людський капітал (сукупність розумових функцій, які перетворюють інформацію у знання), штучний інтелект (механічне відтворення деяких інтелектуальних дій людини, пов'язаних зі сприйняттям інформації та деякими елементами міркування, інтелектуальні продукти (надана на матеріальних носіях інформація, що містить нове знання, яке є результатом інтелектуальної праці).

Фактори формування та розвитку інтелектуального капіталу підприємства можна розділити на кілька ключових груп: людський капітал, структурний капітал та споживчий капітал. Людський капітал охоплює знання, навички, досвід та креативність працівників. Структурний капітал включає організаційні структури, системи управління, бази знань та інші активи, що підтримують інтелектуальну діяльність. Споживчий капітал пов'язаний з відносинами з клієнтами та їх лояльністю, що впливає на здатність підприємства генерувати нові ідеї та знання.

Для ефективного формування та розвитку інтелектуального капіталу, підприємству транспортного комплексу необхідно розробити стратегію, яка включає в себе всі вищезазначені фактори. Це дозволить створити конкурентні переваги та забезпечити довготривалий успіх на ринку[1].

Незважаючи на новизну завдання побудови системи управління інтелектуальним капіталом та її тісний зв'язок з іншими функціональними підсистемами менеджменту підприємства, слід зазначити, що у світі вже створено інструменти, що дозволяють її розвивати та ефективно використовувати. Найбільш поширені інструменти для кожного з виділених елементів системи управління знаннями представлені на рис.1.

Суб'єктами управління формуванням та розвитком інтелектуального капіталу є керівники всіх служб та підрозділів організації, співробітники маркетингових, патентних, кадрових відділів, відділів з управління інтелектуальною власністю та інтелектуальними активами (у закордонних організаціях), а також вище керівництво організації. Особливостями суб'єктів управління є те, що вони повинні мати високу кваліфікацію, мати економічну та юридичну освіту, добре розуміти сутність і специфіку об'єкта управління[1].

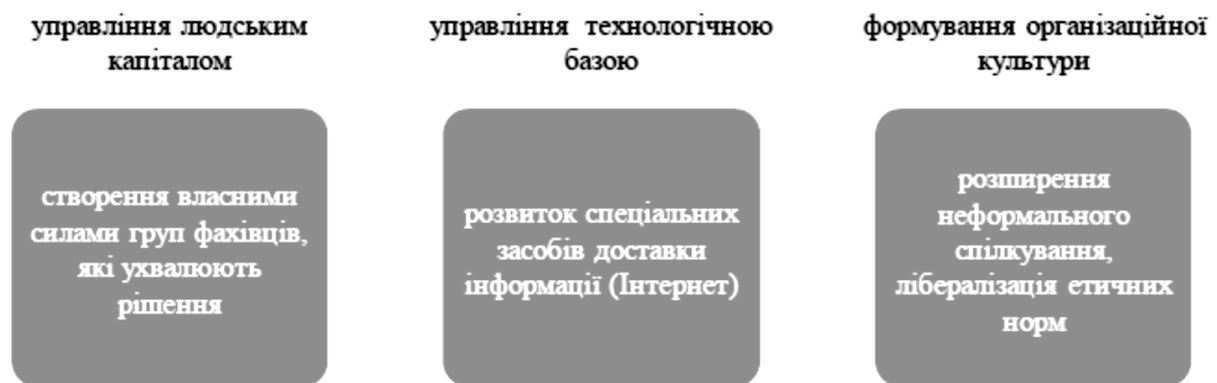

Рис. 1. Інструменти системи управління інтелектуальним капіталом

Основні фактори, що впливають на розвиток інтелектуального капіталу:

-Людський капітал:

-Навчання та розвиток: Інвестиції в навчання та підвищення кваліфікації працівників сприяють збільшенню їх знань та навичок, що безпосередньо впливає на інтелектуальний капітал.

-Мотивація та залученість: Створення мотивуючого середовища, в якому працівники відчують себе цінними та залученими до роботи, сприяє їх творчій активності та обміну знаннями.

-Креативність та інноваційність: Заохочення до ініціативи та створення умов для генерації нових ідей є ключовим для розвитку інтелектуального капіталу.

-Командна робота та обмін знаннями: Сприяння співпраці та обміну знаннями між працівниками дозволяє розширювати базу знань та покращувати якість рішень.

-Структурний капітал:

-Організаційна культура: Сприятливе середовище для обміну знаннями, навчання та інновацій є важливим для розвитку інтелектуального капіталу.

-Системи управління знаннями: Впровадження ефективних систем управління знаннями, таких як бази даних, інтернет, та інші інструменти, дозволяє зберігати, систематизувати та використовувати знання.

-Інноваційні технології: Використання новітніх технологій, які підтримують інтелектуальну діяльність, є важливим для ефективного управління та розвитку інтелектуального капіталу.

-Споживчий капітал:

-Лояльність клієнтів: Довготривалі відносини з клієнтами дозволяють підприємству отримувати зворотний зв'язок, що допомагає покращувати продукти та послуги, а також генерувати нові ідеї.

-Маркетингові дослідження: Аналіз ринку та потреб клієнтів дозволяє виявляти нові можливості для інновацій та розвитку продуктів.

-Зворотній зв'язок з клієнтами: Активне використання зворотного зв'язку від клієнтів дозволяє підприємству вчасно реагувати на їхні потреби та покращувати якість своїх продуктів та послуг[2]..

Інтелектуальний капітал підприємства - це кваліфікація, досвід, мотивація персоналу, знання, технології та канали комунікації, здатні створити додану вартість та забезпечують конкурентні переваги підприємства на ринку.

Для підвищення ефективності управління розвитком інтелектуального капіталу персоналу транспортного комплексу пропонуються рекомендації:

- *Створення системи мотивації інтелектуального капіталу.* Розробити та впровадити систему мотивації, що базується на показниках розвитку інтелектуального капіталу працівників. Забезпечити врахування різних аспектів їхньої професійної та особистісної ефективності.

- *Оцінка та підвищення знань і компетенцій.* Здійснювати оцінку та підвищення рівня знань і компетенцій персоналу з урахуванням сучасних методів та стандартів у сфері транспорту.

- *Створення партнерств.* Розвивати партнерські відносини з неурядовими транспортними організаціями, об'єднаннями споживачів та громадськістю з метою спільного контролю якості транспортних послуг та інтеграції новаторських практик.

- *Система оцінки продуктивності.* Розробити та впровадити систему оцінки інтелектуального капіталу персоналу, що включає в себе не лише кількісні показники, але й якісні аспекти, такі як внесок до розвитку транспортної науки та покращення споживацького досвіду.

- *Профілактика та корекція емоційного вигорання.* Розробити програми профілактики та корекції емоційного вигорання серед персоналу з акцентом на конструктивну взаємодію в умовах конфліктів.

- *Професійна розвідка.* Запровадити професійну розвідку щодо потреб персоналу, їхніх мотивацій та можливостей для професійного зростання, а також для підтримки оптимального розвитку персоналу.

- *Спеціалізоване навчання.* Розробити програми спеціалізованого навчання для менеджерів у транспортній сфері з питань управління інтелектуальним капіталом.

Ці рекомендації спрямовані на створення системи, яка підтримує та зберігає інтелектуальний капітал персоналу транспортної сфери, сприяючи підвищенню якості транспортних послуг та розвитку сфери транспортного комплексу в цілому.

Розвиток інтелектуального капіталу для підприємств транспортної сфери має відбуватися за ключовими компонентами, які мають велике значення для їхньої ефективності та конкурентоспроможності[1]:

-*знання та навички* працівників, компетенції, кваліфікація та досвід механіків, водіїв, технологів, менеджерів та інших фахівців, що включає наукові знання, технічні навички та управлінську компетентність;

-*розробка нових технологій* підприємства повинні інвестувати в дослідження та розробки для підвищення продуктивності та сталості;

-*інформаційні цифрові модулі*, системи управління знаннями, створення бази даних, де зберігається інформація про практики, ринкові дослідження, технології тощо, що сприятиме ефективнішому використанню знань;

-*мережі та партнерства*, стратегічні альянси з іншими підприємствами, науковими установами та виробниками, оскільки взаємодія з іншими учасниками транспортного сектору забезпечує доступ до нових технологій та ринків;

-*соціальна відповідальність*, інклюзії, бренд, репутація, імідж, організаційна культура підприємств транспортної сфери на ринку, довіра споживачів, оскільки це все стає важливим активом, що підвищує конкурентоспроможність;

-*цифрові технології*, використання сучасних ІТ-рішень для управління виробництвом, моніторингу, аналізу даних і автоматизації процесів[3];

-*адаптивність до змін*, важливим є здатність підприємств транспортної сфери пристосовуватися до змін в ринкових умовах, кліматичних викликів та інших факторів, які можуть вплинути на діяльність.

Окреслені компоненти інтелектуального капіталу допоможуть підприємствам транспортної сфери не тільки підвищувати продуктивність, але й забезпечать стійкий розвиток та високу конкурентоспроможність у довгостроковій перспективі. Головна мета управління інтелектуальним капіталом підприємства полягає у забезпеченні прибутку цього підприємства.

Для якісного управління інтелектуальним капіталом необхідно встановити залежність суми прибутку, отриманого підприємством від характеру і ступеня використання ІК в інноваційних процесах, а також від розміру витрат на його створення і придбання. Наявність такої залежності та відповідних розрахункових методик дозволило б підприємствам вже на етапі вироблення концепції побудови бізнесу оцінити можливі варіанти використання інтелектуального капіталу та вибрати найкращий з них для диверсифікації виробництва та створення інноваційної продукції, послуг[2].

У сучасних умовах цифрової економіки, коли з'являються цілі галузі, засновані на унікальних здібностях людей, а масове виробництво висуває вимоги до працівника як творчої людини, слід відзначити відсутність універсальності аналітичного інструмента цієї теорії. Таким чином, нова хвиля розвитку економічного суспільства та необхідність обліку людських ресурсів висунула вимоги створення нової теорії - інтелектуального капіталу, яка змогла б визначити ефективність виробництва, заснованого на унікальних здібностях людини, врахувати її потреби та мотивації (переважно нематеріальні) та, нарешті, визначити механізми та закони функціонування цього фактору виробництва в умовах цифрової економіки.

Список використаних джерел

1. Бутнік-Сіверський О.Б. Розвиток інтелектуального капіталу та його складників у аспекті процесів інтелектуалізації, капіталізації та трансформації. Всеукраїнський семінар з проблем економіки інтелектуальної власності: матеріали II всеукраїнської науково-практичної конференції (м.Київ, 24 травня 2019). Київ : ФОП Кравченко Я.О. 2019. 146 с. С. 9–46.

2. Гудзь О.Є., Прокопенко Н.С., Харковина О.Г. Розвиток інтелектуального капіталу: монографія. Львів : ЛігаПрес. 2018. 184 с.

3. Яворська О.Г. Інтелектуальний капітал в епоху становлення та розвитку цифрової економіки. *Науковий вісник Мукачівського державного університету. Сер.: Економіка*. 2020. Вип. 1. С. 129–134.